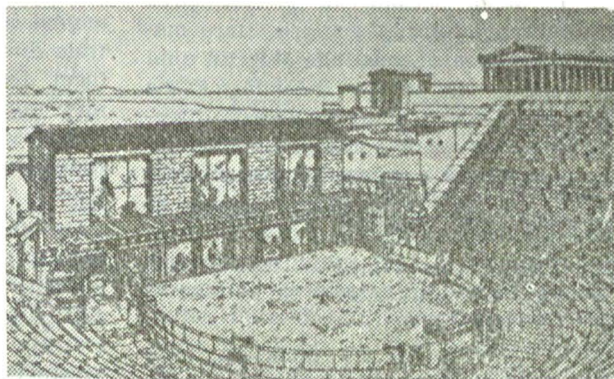

„Pacea“

de Aristofan

Cînd, în 421, se juca **Pacea** lui Aristofan, se scurseseră zece ani din războiul peloponeziac, război care avea să se sfîrșească cu înfrîngerea Atenei și cu declinul politic și militar al Spartei. Scriitorul avea să trăiască pînă la capăt evenimentele, supraviețuind dezastrului cetății sale, căci războiul se încheia în 404, iar data probabilă a morții lui Aristofan este 386.

Piesa se înscrie în limitele teatrului ritual, ceea ce explică popularitatea de care se bucură. Influența ei asupra conștiinței spectatorilor vremii trebuie să fi fost foarte mare, căci aducea aminte de sărbătorile recoltelor, sărbători de ani de zile întrerupte și care făceau farmecul vieții țărănești.

Reluarea piesei pe scena de azi nu va fi lipsită de beneficii pentru spectatorul contemporan. Nu numai pentru bogăția ideilor. Să amintim recomandările politice ale anticului în privința unității de acțiune a popoarelor în impunerea păcii, relația directă dintre pace, muncă și bunăstare materială și spirituală, sau observația (genială în simplitatea ei) că, între straturile și clasele sociale, singuri producătorii direcți ai mijloacelor de trai sînt adevărații slujitori ai păcii, în virtutea faptului că munca lor nu se poate desfășura altfel decît în condiții de pace. Toate acestea au fost comentate și e de prisos să ne mai oprim asupra lor. Aici ne interesează faptul că, în substanța sa, comedia răspunde nevoii noastre de a rîde și exigențelor risului nostru sau, cum se mai spune, percepției noastre estetice pentru comic.

Desigur, multe dintre aluziile sau trimiterile directe, care făceau deliciile spectatorilor din vechime, astăzi nu ne

mai spun nimic sau și-au pervertit înțelesurile pînă la a deveni delicii pentru crudiți. Așa, faptul că unele din cetățile intrate în conflict erau și mari producătoare de usturoi sau de praz, sau că un anume atenian era partizan al războiului, sau amintirea versurilor cutărui poet luate în deridere... etc., dar rămîn valabile, în întregime, comicul de situație, atît de personal (aristofanesc), umorul autorului, atît de modern, ironia sa, atît de mușcătoare, satira, al cărei ascuțit e și azi neștirbit, risul său gros, deopotrivă fiziologic și spiritual, risul grecului antic care nu despărțea sufletul de trup, și, mai presus de acestea, poezia dragostei pentru natură, pentru natura darnică cu îngrijitorul ei, omul, poezia nesfirșitei lor simbioze.

Ca în mai toate piesele sale, și în aceasta, comicul de situație reiese din modificarea realității de către ficțiune, astfel încît lucrurile și oamenii, fără a-și părăsi cu totul firea, par a-și potența forțele, totul devenind realizabil și ușor de îndeplinit, ca într-un vis euforic. Formula de **vis comica** nu se potrivește parcă nicăieri mai bine decît creațiilor aristofanești. Pentru aceasta autorul a utilizat cele mai improbabile invenții, cele mai absurde situații. Aici, în **Pacea**, viticulorul Trigeu purcede către cer, la zei, pe aripile unui cărăbuș de bălegar, motivînd că acesta a fost singurul care s-a ridicat la Zeus, după o populară fabulă de-a lui Esop. Idee trîsnită și hotărîre absurdă. Strîmbîndu-se și acoperindu-și nasurile, slavii hrănesc insecta, fără întrerupere, cu bălegar, pregătind-o de drum lung. Absurdul ideii, în contact cu realitatea, capătă aspecte fantasmagorice, pe care actorii le vor converti, prin

Jocul lor firesc, realist, în realitatea nouă a viziunii (dar și a visului) comice. Iată-l pe Trigeu în fața lui Hermes, aici, în rol de intendent. Acesta îl primește aspru, dar istețul podgorean nu se lasă intimidat și-l mituiește ca pe un funcționar public ce se află. Comicul de situație nu se oprește la o simplă fotografiere a realității; el capătă caracteristicile enormului, căci mituitorul îi cere bani mituitului ca să-l mai mituiască încă o dată, pentru a-i înfrînge ultimele rezistențe.

Corul își părește funcția de comentator și recitator al parabazelor și — reprezentînd țărani uniți din cetățile în conflict — pune mîna la scoaterea Păcii din peștera-fîntînă în care o închisese Polemos. Și nu vom obosi niciodată să admirăm această splendidă surpriză aristofanică, momentul cînd, după așteptarea ritmată de munca și cîntecul coreuților trăgînd la frînghie, ne apare în față statuia păcii, însoțită de două tinere fete în carne și oase. Sînt zeițele fructelor și sărbătorilor, Opora și Theoria, desigur, dezbrăcate, pentru ca nimic să nu tulbure fericita asemănare a formelor și fermecătorul contrast al substanței. Numai astfel putem înțelege de unde atîta inspirație la un țaran incult ca Trigeu, ce rostește în fața statuii versuri de efect sublim, repede risipit printr-o observație realistă, dar de efect autoironic: „O, pace! tu, ne dai belșug de struguri! / Mi-ar trebui un imn atît de mare, / Și greu de zece mii de amfore, / Să te slăvesc, căci n-am nimic în casă!”*

Tot el, „ajuns în scenă”, își înțeapă vesel spectatorii: „Priviți de sus erați atît de mici! / Din cer păreați doar niște nătărăi, / Dar pe pămînt, vă văd cu mult mai răi!”

La el ironia funcționează prin supralicitare și capătă, astfel, aspectul batjocurii și pamfletului — o estetică a măririi lucrurilor, prin apropiere, pînă la monstruos. Desigur, publicul atenian nu se supăra cînd nici zeii nu erau scutiți de glume care mai de care mai piperate.

Odată zeițele aduse pe pămînt (a se citi: în scenă), încep riturile nuptiale și cele de sărbătoare a roadelor. Trigeu, întreprinzătorul, se însoțește cu Opora, zeița roadelor. Un sclav îi cîntă bătrînului ginere începutul cîntecului nuptial: „Fetița s-a spălat, curat e șoldul / Plăcînta-i gata, gata e susanul / Lipsești doar tu, încolo-i totul gata...”. Trigeu amîină, pentru a preda Adunării Poporului (a se citi: publicului) pe Theoria, Se fac glu-

me licențioase, dar nu imorale. Veselia îi cuprinde pe toți, actori și spectatori; ritul nunții se desfășoară așa cum era lăsat din bătrîni — cu aruncarea boabelor de orz sfințit peste capetele spectatorilor, prilej de alte glume, în timp ce ruga către zeiță, pentru a-și răspîndi favorurile, e însoțită de comparații ca aceasta, indicînd un delicat comportament erotic al fetelor de la țară: „(...) Nu ne-amăgi / Cum fetele; își amăgesc iubirii... / Parcă le văd: acum deschid porțița / Se uită... Înșă, în clipa cînd tenorci, / au dispărut; și cum pornești din nou, / din nou se uită lung în urma ta. / Zeiță, te rugăm, nu fi ca ele!”.

Iată și sentimentul de pace și de odihnă după muncă rostit într-o parabază de conducătorul corului: „Mi-am semănat ogorul. Burnițează. / Cum stau, deodată, îmi aud vecinul: / «Ce facem azi, vecine Comarchid? / Eu beau, căci zeii fost-au buni! Nevastă, / Pune la foc trei oale de fasole! / Pune și griu! Și scoate și smochine! / Din cîmp să-l strige Syra, și pe Manes / Căci tot pămîntul e pătruns de apă / Și nu se poate azi lucra în vie... / Iar eu aduc doi cîntezi și-un graur / Și mai era prin casă niște brînză, / Și patru iepuri; de nu i-a ucis, / Ast' noapte, nevăstuica, hei, băiete, / Trei ad'aici, și unul du-i-l tate!... / Lui Eschimes cere-i crengi de mirt... Pofțiți-l, careva, pe Charinad, / Ca să ciocnim cu dînsul un ulcior, / Căci zeii ne-au trimis numai belșuguri / Și numai bunătăți, pe arături...»”.

Sînt versuri ce evocă o lume simplă și așezată, în bună vecinătate, în intrajutorare și belșug.

Nunta lui Trigeu va mai fi tulburată, ca de niște fantome ale trecutului, de negustorii de arme, prilej pentru ca eroul să cumpere niște lănci (o sută la o drahmă) cu care, despicate, să facă araci de vie. Negustorii odată plecați sau desființați de satiră, sărbătoarea continuă, ațîțată de imnuri și cîntece de nuntă: „O, vino, vino, în cîmpii, mireasă! / Îndură-te și vino, și cu drag / Ne vom iubi!”.

Prin lumea acesteia fericită, undeva, pe la sfîrșitul unei parabaze, (asemeni unui pictor de frescă), își ițește capul său chel și autorul, portretizîndu-se cu umor subtil: „Să închinați la chefuri: «Cinste chelului!» / Și să-i aruncați bunătăți, și lui... / Nu ocoliți bărbatul înzestrat, / Cu cea mai mîndră frunte de poet!”.

* În versiunea lui Eusebiu Camilar și H. Mihăescu, *Aristofan. Teatru*, E.S.P.L.A., București, 1956.